

رسانه‌ها، پیشگامان استقرار جامعه مدنی و منادیان فرهنگ صلح و دموکراسی

گزارشی از کارگاه منطقه‌ای «رسانه‌ها و جامعه مدنی» ویژه مناطق آسیا، اقیانوسیه و عرب‌نشین
اکرم دیداری

وی گفت: در حماسه دوم خرداد که با شعار قانون‌مداری و جامعه مدنی همراه بود و با حضور خاتمی رئیس‌جمهوری ایران در حال تجلی است، روزنامه‌نگاران سهم بزرگی داشته‌اند و امیدوارم که این کارگاه بتواند بستر مناسبی برای تحقق جوامع مدنی و آزاد و جهانی مدنی و آزاد باشد.

نهادهای مدنی و رسانه‌های سردمداران فرهنگ صلح باشند

مارچلو اسکرون نماینده یونسکو در برنامه «آزادی بیان، دموکراسی و صلح» نیز با اشاره به نامگذاری سال دوهزار از سوی یونسکو به نام سال «فرهنگ صلح» به نقش رسانه‌های مستقل به ویژه مطبوعات در ایجاد و ترویج فرهنگ صلح اشاره کرد و گفت: فجایی که در سال‌های اخیر جوامع بشری شاهد آن بوده‌اند حکایت از وحشتناک بودن عواقب فرهنگ خشونت و جنگ دارد در چنین شرایط حساسی، نهادهای مدنی و رسانه‌ای را باید ایجاد کنیم تا سردمدار صلح‌طلبی در منطقه باشند.

وی با تأکید بر ضرورت اطلاع‌رسانی آزاد و شفاف توسط رسانه‌ها به عنوان پایه‌های جامعه مدنی تصریح کرد: رسانه‌ها باید بسترهای تحقق جامعه مدنی را با تشویق شهروندان به مشارکت در برنامه‌های توسعه‌ای و میل به فرهنگ صلح را فراهم سازند.

روزنامه‌نگاران برای خلق جامعه‌ای آزاد و مدنی در تلاشند

جلیل شاهی دبیرکل کمیسیون ملی یونسکو در ایران در مراسم گشایش این کارگاه به منزلت اجتماعی روزنامه‌نگاران و تلاش دائمی آنان برای خلق جامعه‌ای آزاد و به دور از استبداد اشاره کرد و گفت: روزنامه‌نگاران ایرانی در تحقق حماسه‌های بزرگ تاریخ این ملت از جمله انقلاب مشروطه، انقلاب اسلامی و حماسه بزرگ دوم خرداد نقش بسزایی داشته‌اند و با کمال تأسف بیشترین صدمه و آسیب را تحمل کرده‌اند.

کارگاه میان منطقه‌ای «رسانه‌ها و جامعه مدنی» با حضور روزنامه‌نگاران از مناطق آسیا، اقیانوسیه و عرب‌نشین طی روزهای سی‌ام دی الی دوم بهمن ماه ۸۰ در دفتر کمیسیون ملی یونسکو در ایران برگزار شد.

روزنامه‌نگاران و نمایندگان تشکل‌های رسانه‌ای در این کارگاه با بحث و تبادل نظر درباره چگونگی توانمندسازی نهادهای مدنی و نهادهای مستقل رسانه‌ای بر ضرورت نقش رسانه‌ها در تعمیق و گسترش دموکراسی و فرهنگ صلح تأکید کردند.

■ کارگاه میان منطقه‌ای «رسانه‌ها و جامعه مدنی» با حضور روزنامه‌نگاران از مناطق آسیا، اقیانوسیه و کشورهای عربی طی روزهای سی‌ام دی الی دوم بهمن ماه ۸۰ در دفتر کمیسیون ملی یونسکو در ایران برگزار شد.

■ روزنامه‌نگاران ایرانی در تحقق حماسه‌های بزرگ تاریخ این ملت از جمله انقلاب مشروطه، انقلاب اسلامی و حماسه بزرگ دوم خرداد نقش بسزایی داشته‌اند و با کمال تأسف بیشترین صدمه و آسیب را تحمل کرده‌اند.

نشست اول - توانمندشدن نهادهای مدنی رسانه‌ها (تجربه کشورها)

در نخستین نشست این کارگاه با عنوان «توانمندشدن نهادهای مدنی رسانه‌ها»، چالش‌های حقوقی، قانونی، سیاسی، اجتماعی و تاریخی در کشورهای مختلف در این زمینه مورد بررسی قرار گرفت.

داود کتاب رئیس مؤسسه رسانه‌های عرب در امان طی سخنانی به اشکال مختلف سانسور در کشورهای جهان سوم اشاره کرد و گفت: به دلیل نفوذ مستقیم و غیرمستقیم دولت‌ها در رسانه‌های کشورهای جهان سوم، انواع و اقسام کنترل‌ها تحت عناوین پیش سانسور، پس‌سانسور که هر دو به خودسانسوری منجر می‌شود، وجود دارد.

وی به عنوان نمونه به دروازه‌بانی اخبار توسط اسرائیلی‌ها در فلسطین اشاره کرد و گفت: در رسانه‌های فلسطین خبری حق انتشار می‌یابد که به تأیید اسرائیلی‌ها رسیده باشد و این امر مسلماً ماده ۱۹ اعلامیه جهانی حقوق بشر را نقض می‌کند. این نوعی از پیش سانسور می‌باشد در نوع دیگر که پس سانسور است، رسانه حق چاپ اخبار را بدون کنترل قبلی می‌یابد اما فردای انتشار آن رسانه توقیف می‌شود.

کتاب باخطرناک خواندن «پس‌سانسور» بیش از «پیش سانسور» افزود: سپس سانسور موجب ترویج خودسانسوری در روزنامه‌نگاران می‌شود و آنان را وادار به

تحمیل بر افکار و عقاید خود و مردم می‌کند.

وی اضافه کرد: بسیاری از روزنامه‌نگاران را می‌شناسم که بسیاری از مطالب مورد علاقه‌شان را برای حفظ امنیت شغلی و جلوگیری از توقیف رسانه، درج نمی‌کنند.

وی به تجربه کشورش در تأسیس رادیو اینترنتی که می‌تواند بی‌سوادان را هم تحت پوشش قرار دهد، اشاره کرد و گفت: در این ایستگاه رادیویی که "aman.net" نام دارد، مطالب نشریات و اخبار روز توسط یک گوینده اعلام می‌شود و این‌گونه شهروندان کشوری که اجازه تأسیس رادیوهای محلی را ندارند (مثلاً فلسطین) می‌توانند با واردشدن به این سایت اخبار دلخواه خود را بشنوند.

رئیس مؤسسه رسانه‌های عرب در امان، کسب و توزیع اطلاعات را دو وظیفه مهم روزنامه‌نگار ذکر و تأکید کرده که روزنامه‌نگاران واقعی کسانی هستند که این دو وظیفه مهم را انجام می‌دهند.

ایدن وایت دبیرکل فدراسیون بین‌المللی روزنامه‌نگاران طی سخنانی به برنامه‌های این نهاد بین‌المللی برای افزایش کارآیی مطبوعات و حمایت‌های اقتصادی و حرفه‌ای از روزنامه‌نگاران اشاره کرد و گفت: استقلال حرفه‌ای از موضوعات مهمی است که باید برای تضمین آن در تلاش باشیم.

وی به اعمال خشونت علیه

روزنامه‌نگاران در منطقه خاورمیانه، آسیای جنوب شرقی و کل آسیا اشاره کرد و گفت: متأسفانه محدودیت‌های قانونی علیه مطبوعات و روزنامه‌نگاران در کنار اعمال سانسور صورت می‌گیرد و این عوامل فضایی را فراهم می‌کند که نه تنها مطلوب روزنامه‌نگاری نیست بلکه فضایی بسیار ترسناک است.

وایت محدودیت اطلاع‌رسانی و کمبود امکانات فنی را از دیگر عوامل رشد نیافتگی رسانه‌ها در منطقه دانست و گفت: با حجم انبوه مشکلات و محدودیت‌ها شاید به نظر آید که نمی‌توانیم کاری کنیم اما نه. روزنامه‌نگاران با انگیزه و علاقه‌ای که دارند قطعاً می‌توانند نقش‌آفرین باشند. مسأله روزنامه‌نگاران و محدودیت‌های فراوری آنان باید فقط توسط خودشان حل و رفع شود.

وی افزود: رسانه‌ها می‌توانند با تأسیس انجمن‌ها و شوراهای مستقل در جهت توانمندسازی و ارتقای کار حرفه‌ای تلاش کنند.

وایت با تأکید بر این که انجمن‌های حرفه‌ای و صنفی نباید به بنگاه تبلیغات سیاسی تبدیل شوند گفت: کار رسانه‌ای نیاز به نظارت و پایش دائمی توسط خود دست‌اندرکاران رسانه‌ای دارد. روزنامه‌نگاران باید مراقب یکدیگر باشند که وظایف و مسئولیت‌های خود را به خوبی انجام دهند و ضعف‌های یکدیگر را گوشزد کنند. اگر آنها دیسیپلین خود را حفظ کنند قطعاً اعتماد مخاطب و مسئولان را جلب خواهند کرد و خواهند توانست که خود را در برابر حاکمیت نشان دهند. این چالش عمده در همه جا و از جمله منطقه است.

ریسمون تسوآزون نایب رئیس برنامه‌ریزی و توسعه مؤسسه روزنامه‌نگاری و ارتباطات آسیا نیز به تجربه کشورش فیلیپین در تأسیس نهادهای جامعه مدنی و تأثیرگذاری رسانه‌ها و مطبوعات در افشای فسادهای

اداری و مالی رئیس‌جمهور در دوکودتا اشاره کرد.

وی گفت: فیلیپین تنها کشوری است که قانون اساسی آن دارای ۳ ماده درباره سازمان‌های غیردولتی و حق دسترسی آزاد شهروندان به اطلاعات است.

وی به بیان نقش رسانه‌ها در دفاع از حقوق شهروندان، ترویج فرهنگ تعامل، آموزش و بیان واقعیت‌های نهادهای مدنی و شفاف‌سازی فضای جامعه پرداخت و گفت: اگر امروز فیلیپین به میزانی از توسعه‌یافتگی دست یافته، به خاطر روزنامه‌نگاری عمومی و مدنی است.

رسانه‌های لبنان ارائه کرد. وی با ارائه توضیحاتی درباره نشریات

حزبی و سیاسی در لبنان اظهار داشت: در دوره‌هایی که دولت با مسأله آزادی‌های سیاسی و مطبوعاتی با سعه‌صدر و احساس مسئولیت و اعتماد برخورد می‌کرد، مطبوعات لبنانی مراقبت‌های مسئولانه و عمیقی را نسبت به خود اعمال می‌کردند و خود را در راستای تحکیم صلح داخلی قرار می‌دادند و در دوره‌هایی که دولت آزادی‌ها را محدود می‌کرد، مطبوعات در مخالفت با دولت و تمسک به آزادی تا سطح احساس رسالت

■ **مارچلو اسکرون نماینده یونسکو در برنامه آزادی بیان، دموکراسی و صلح: فجایی که در سال‌های اخیر جوامع بشری شاهد آن بوده‌اند حکایت از وحشتناک بودن عواقب فرهنگ خشونت و جنگ دارد در چنین شرایط حساسی، نهادهای مدنی و رسانه‌ای را باید ایجاد کنیم تا سردمدار صلح طلبی در منطقه باشند.**

■ **داود کُتاب رئیس مؤسسه رسانه‌های عرب: به دلیل نفوذ مستقیم و غیرمستقیم دولت‌ها در رسانه‌های کشورهای جهان سوم، انواع و اقسام کنترل‌ها تحت عناوین پیش‌سانسور، پس‌سانسور که هر دو به خودسانسوری منجر می‌شود، وجود دارد.**

■ **ایدن وایت دبیرکل فدراسیون بین‌المللی روزنامه‌نگاران: استقلال حرفه‌ای از موضوعات مهمی است که باید برای تضمین آن در تلاش باشیم.**

چیزی که امروز هم در آمریکا به آن اهمیت داده می‌شود.

توآزون به تأسیس یک سازمان غیردولتی رسانه‌ای با نام P.C.I.J برای ترویج فرهنگ صلح اشاره کرد و گفت: دولت سعی دارد که نسبت به نهادهای جامعه مدنی رفتار قیم‌مآبانه داشته باشد. در عین حال نهادهای مدنی هم دچار کمبود اطلاعات و منابع، فقدان رهبری دائمی و عدم پاسخگویی به شهروندان می‌باشند.

حسن فحص روزنامه‌نگار و نویسنده روزنامه‌الاحیاء گزارشی را از وضعیت

و فداکاری اصرار می‌ورزیدند برای این‌که دولت را مجبور به بازگشت به هوش و وضعیت مسئولانه هرچند در ظاهر، نمایند.

وی با اشاره به برخورد دولت طی سال‌های ۱۹۸۹ تا ۲۰۰۱ با مطبوعات گفت: در این دوره، دولت روزنامه‌ها را توقیف و روزنامه‌نگاران را زندانی کرد و دستگاه‌های امنیتی تمامی تلاش خود را جهت نفوذ و تسلط بر روزنامه‌ها و جنبش مطبوعاتی مصروف داشت ولیکن نتوانست مطبوعات را به تغییر راه اطلاع‌رسانی آشکار و شفاف مسئولانه

مجبور کند.

فحص افزود: دولت در تعامل با رسانه‌های گروهی روزه‌روز دریافت که آزادی، قوام جامعه لبنان و شرط صلح داخلی و مقاومت در برابر دشمنان کوچک و بزرگ است. به عبارتی آزادی رسانه‌ای ضرورتی ملی است و بنابراین دولت در مقابل جامعه عقب‌نشینی کرد بدون این‌که جامعه را که توانایی رویارویی خشونت‌آمیز با دولت را داشت، در شرایط مقابله با خود قرار دهد.

عیسی سحرخیز روزنامه‌نگار و عضو انجمن دفاع از آزادی مطبوعات به تلاش دولت خاتمی در ایجاد نهادهای غیردولتی و صنفی به عنوان یک دستور کار اساسی اشاره کرد و گفت: برنامه دولت خاتمی در بخش مطبوعات استمرار و تکمیل برنامه‌های ناتمام وی در سال ۷۱ در سمت وزیر ارشاد مبنی بر توسعه کمی و کیفی نشریات، ایجاد و تقویت نهادهای صنفی و واگذاری تصدی‌گری امور دولتی به نهادهای صنفی بود که برخورد جریان‌های ضددموکرات و مخالف اصلاحات اجازه نداده است که این اهداف به نحو مطلوب دنبال شود.

وی با اشاره افت و خیزهای صدور مجوز طی پنج سال گذشته و توقیف فله‌ای ۶۰ نشریه تاکنون و بازداشت شدن تعدادی از روزنامه‌نگاران گفت: به هرحال افزایش کمی مطبوعات طی دوره ۳۰ ماهه ظرفیت‌های لازم را برای ایجاد انجمن‌های صنفی و نهادهای مدنی رسانه‌ای در ایران فراهم ساخت.

مدیرکل سابق مطبوعات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی اضافه کرد: تا زمانی که دولت و مجلس نتوانند قانون مطبوعات و حداقل مواد مربوط به هیأت منصفه مطبوعات را تغییر دهند نمی‌توان انتظار داشت که مطبوعات ایران زیر فشار جریان‌های ضداصلاحات قرار نگیرند. وی همچنین بر ضرورت تصویب

طرح‌ها و لوایح مختلف در جهت آزادی مطبوعات و ایجاد و تقویت نهادهای مدنی رسانه‌ای و انتقال تصدی‌گری دولت به نهادهای برخاسته از دل مطبوعات تأکید کرد و گفت: کماکان جریان اقتدارگرا با تمسک به برخی قوانین و عمدتاً موارد شبه قانونی و غیرقانونی سعی در محدود کردن فضای مطبوعاتی ایران دارد.

ماشاءالله شمس‌الواعظین سردبیر چهار روزنامه توقیف شده و سخنگوی انجمن دفاع از آزادی مطبوعات با ارائه تعریفی از جامعه مدنی مبنی بر این که نیروی اجتماعی و نیروی سیاسی در جامعه مدنی از برابری برخوردارند و هیچ‌یک از این نیروها نمی‌توانند یکدیگر را سرنگون کنند، گفت: جوامع در حال گذار جوامعی هستند که در آن میان قدرت اجتماعی و سیاسی توازن و برابری برقرار نیست و در کشورهای جهان سومی عمدتاً تراکم در بدنه سیاسی و ساخت قدرت مشهود است و جامعه از قدرت لازم برخوردار نیست.

وی با اشاره به این که این موضوع نقطه آغازین مبارزه برای کاهش حوزه قدرت در ساخت‌های سیاسی می‌شود، اضافه کرد: در این مبارزه اولین نیرویی که در جامعه آسیب می‌بیند، نمایندگان نیروهای اجتماعی هستند که به عنوان رسانه‌ها عمل می‌کنند. زیرا رسانه‌ها اولین نشانه پیدایش جامعه مدنی هستند و جامعه فاقد آزادی بیان و مطبوعات را نمی‌توان جامعه مدنی و آزاد نامید.

شمس‌الواعظین تصریح کرد: در این فضا، ترویج گزاره‌های جامعه مدنی و فرهنگ‌سازی برای تقویت جایگاه نهادهای مدنی به رسانه‌ها محول می‌شود. لذا رسانه‌ها علاوه بر وظیفه اطلاع‌رسانی، وظیفه حراست از جامعه مدنی را نیز به عهده دارند.

کامبیز نوروزی حقوق‌دان مطبوعات با طرح این پرسش که «آیا با وجود فشارهای

■ **ریسون توآزون** نایب رئیس برنامه‌ریزی و توسعه مؤسسه روزنامه‌نگاری و ارتباطات آسیا: فیلیپین تنها کشوری است که قانون اساسی آن دارای ۳ ماده درباره سازمان‌های غیردولتی و حق دسترسی آزاد شهروندان به اطلاعات است.

■ **حسن فحس** روزنامه‌نگار و نویسنده روزنامه‌الاحیات: در دوره‌هایی که دولت با مسأله آزادی‌های سیاسی و مطبوعاتی با سعه‌صدر و احساس مسئولیت و اعتماد برخورد می‌کرد، مطبوعات لبنان مراقبت‌های مسئولانه و عمیقی را نسبت به خود اعمال می‌کردند.

■ **کارلوس لوارسو** نایب‌رئیس اتحادیه مطبوعات آسیای جنوب‌شرقی: در جامعه اندونزی نشریات را عامل اختلافات در جامعه می‌دانند و حمله به نشریات به صورت یک کار روزانه در آمده است و این شرایط دشوار و پیچیده فراروی نشریات اندونزی وجود دارد و آنان در حال تجربه روزنامه‌نگاری صلح برای پایان دادن به مناقشات داخلی هستند.

■ **رضا کفاش** تهرانی: تصدی‌گری دولت ولو به صورت حمایت غیرمستقیم قبل از آن که تقویت‌کننده نهاد مطبوعات باشد، تضعیف‌کننده آن است.

■ **محمدجواد مظفر**: مردم عمدتاً تصور می‌کنند نهادهایی که در کشور شکل می‌گیرند، نوعی کلوب قدرت هستند و یا به مراکز قدرت وصل می‌باشند و می‌خواهند از اعضا برای کسب قدرت استفاده کنند.

نقض شد و متحنی رشد حقوق مطبوعات کاهش یافت اما هنوز از وضعیت کلی ایران طی ۲۰ سال گذشته در مرتبه بالاتری قرار دارد.

وی برگزاری دادگاه مطبوعات با حضور هیأت منصفه و ارتقای سطح برخورد با مطبوعات از سوی نیروهای امنیتی، پلیسی و شبه‌پلیسی به سطح نیروهای قضایی را از جمله فرایندهای مثبت ناشی از تحولات اخیر در جامعه ایران ذکر کرد.

نوروزی اظهار داشت: با وجود تمام محدودیت‌ها، اقدامات غیرقانونی و بعضاً

وارد بر مطبوعات، حقوق و آزادی مطبوعات به مرحله نهادینگی و ثبات رسیده است یا خیر» به بررسی نحوه قانون‌گذاری در تاریخ مطبوعات پرداخت.

وی با اشاره به تعارض جدی بین مقررات قانونی و رفتار سیاسی دولت‌ها در تاریخ مطبوعات ایران و با بیان این که قانون اصلاح مطبوعات مصوب سال ۷۹ به‌طرز شگفت‌آوری قسواعد آزادی مطبوعات در ایران را به هم ریخت گفت: طی دو سال اخیر، حق انتشار آزاد، حق استمرار آزاد و حق دادرسی خاص مطبوعات و حق کسب و انتشار مطلب،

غیرانسانی در ۲ سال اخیر علیه روزنامه‌نگاران اما می‌توان گفت که حقوق و آزادی مطبوعات در ایران به مرحله‌ای رسیده است که به سهولت دوره‌های تعطیلی مطبوعات در ایران، قابل تعطیل نیست.

رضا کفاش مدیرمسئول ماهنامه توقیف شده کیان به تاریخچه تأسیس تعاونی مطبوعات در زمان وزارت خاتمی در فرهنگ و ارشاد اسلامی و وظایف این تشکل صنفی ویژه مدیران مسئول نشریات اشاره کرد.
وی با بیان سیاست حمایتی وزارت

وی گفت: تصدی‌گری دولت ولو به صورت حمایت غیرمستقیم قبل از آن که تقویت‌کننده نهاد مطبوعات باشد، تضعیف‌کننده آن است. دولت باید فکر رفع موانع باشد و لازم نیست که حمایت کند.

محمدجواد مظفر روزنامه‌نگار دیگری بود که به طرح مشکلات شکل‌گیری نهادهای مدنی مطبوعاتی در ایران پرداخت.

وی بدینی تاریخی - اجتماعی نسبت به نهادهای مدنی و استفاده نامناسب مطبوعات از آزادی‌های ایجاد شده و به

دوم خرداد ۷۶ بستر خوبی فراهم شده و با توجه به رشد رسانه‌های بین‌المللی و نفوذ آنها در کشور ما و پافشاری و اصرار دولت بر تقویت نهادهای مدنی می‌توان امیدوار بود که از این پس، ملت ایران شاهد نهادینه شدن نهادهای مدنی باشد.

کریم ارغنده‌پور نایب‌رئیس انجمن صنفی روزنامه‌نگاران وی به چالش این انجمن با کارفرماها و همچنین حاکمیت اشاره کرد و گفت: انجمن صنفی روزنامه‌نگاران، در تلاش است که به عنوان مدافع حقوق روزنامه‌نگاران، کارفرمایان مطبوعاتی را ملزم به رعایت قوانین کار و بیمه و رعایت استقلال حرفه‌ای نماید.

وی چالش انجمن صنفی با حاکمیت را در دو حوزه قوانین ناکارآمد و استفاده ناموجه از قوانین دانست و گفت: از نظر انجمن صنفی، توقیف گسترده مطبوعات و بازداشت روزنامه‌نگاران، و جاهت قانونی نداشته و انجمن اعتراضات خود را به طور علنی در این زمینه اعلام کرده و خواستار اعاده حقوق مطبوعات و روزنامه‌نگاران بوده است.

عابدینی نماینده خبرگزاری جمهوری اسلامی که چندسالی نمایندگی این دفتر را در ژاپن عهده‌دار بوده است، به ارائه گزارشی از نقش نهادهای صنفی و حرفه‌ای در کنترل اطلاعات در ژاپن پرداخت.

وی گفت: چرخه اطلاعات در ژاپن از سوی نهادی صنفی به نام کلوپ از خبرنگاران کنترل می‌شود. تقریباً در همه نهادهای رسمی و غیررسمی ژاپن محلی وجود دارد که خبرنگاران در آنجا جمع می‌شوند و اخبار تحت کنترل آن نهادها ارسال می‌شود.

وی با اشاره به این که قدرتمندترین کلوپ خبرنگاری متشکل از ۳۷۰ عضو از نهادهای خبری در دفتر نخست‌وزیری ژاپن مستقر است، افزود: خبرنگاران ژاپن تحت کنترل نانوشته‌ای هستند و به ندرت اتفاق می‌افتد که روزنامه‌های ژاپن خبری

■ **عیسی سحرخیز روزنامه‌نگار و عضو انجمن دفاع از آزادی مطبوعات: برنامه دولت خاتمی در بخش مطبوعات استمرار و تکمیل برنامه‌های ناتمام وی در سال ۷۱ در سمت وزیر ارشاد مبنی بر توسعه کمی و کیفی نشریات، ایجاد و تقویت نهادهای صنفی و واگذاری تصدی‌گری امور دولتی به نهادهای صنفی بود.**

■ **ماشاءالله شمس‌الواعظین سخنگوی انجمن دفاع از آزادی مطبوعات: جوامع در حال گذار جوامعی هستند که در آن میان قدرت اجتماعی و سیاسی، توازن و برابری برقرار نیست و در کشورهای جهان سومی عمدتاً تراکم در بدنه سیاسی و ساخت قدرت مشهود است و جامعه از قدرت لازم برخوردار نیست.**

عبارتی تلاش برای آزادی و گریز از آزادی را از مشکلات ذکر کرد و گفت: مردم عمدتاً تصور می‌کنند نهادهایی که در کشور شکل می‌گیرند، نوعی کلوب قدرت هستند و یا به مراکز قدرت وصل می‌باشند و می‌خواهند از اعضا برای کسب قدرت استفاده کنند.

وی افزود: در عین حال بسیاری از این نهادها تمایلی به عضوگیری از درون جامعه ندارند و این بدینی را شدت می‌بخشد.

عضو شورای سیاستگذاری روزنامه توقیف شده **عصرآزادگان** گفت: پس از

ارشاد برای تأسیس چنین تشکلی که با انگیزه مثبت صورت گرفته بود، افزود: ادامه سیاست حمایتی از سوی دولت به نوعی عامل افتراق هیأت مدیره و اعضای تعاونی بوده است.

تهرانی تأکید کرد: هر تشکلی که در رده‌های مختلف مطبوعات بخواهد شکل بگیرد باید برخاسته از یک نیاز جدی، خواه سیاسی، اقتصادی یا اجتماعی باشد، این تشکل نباید به بیرون از اعضا یا رانت متکی باشد، اعضا باید ارتباط ارگانیک و پیوسته داشته باشند تا ادامه حیات تشکل تضمین شود.

را درباره فساد مالی یا اخلاقی انتشار دهند. عابدینی به عنوان مثال گفت: اگر نشریه‌ای از واژه پرنس برای مقامات عالی‌رتبه ژاپن استفاده نکند، افراطی‌ها به آن نشریه حمله می‌کنند. به هر حال برعکس تصویری که وجود دارد، نوع نهادهای مدنی و صنفی در ژاپن به گونه‌ای است که متمرکز در قدرت می‌باشد و امکان جریان روان اطلاعات را از بین برده است.

عباس صفایی فر عضو شورای سردبیری روزنامه صدای عدالت به نحوه تأسیس انجمن سردبیران و مدیران مسئول

■ **کامبیز نوروزی حقوقدان**
مطبوعات: طی دو سال اخیر، حق انتشار آزاد، و حق دادرسی خاص مطبوعات و حق کسب و انتشار مطلب، نقض شد و منحنی رشد حقوق مطبوعات کاهش یافت اما هنوز از وضعیت کلی ایران طی ۲۰ سال گذشته در مرتبه بالاتری قرار دارد.

نشریات اشاره کرد و گفت: در حال حاضر دو دسته مطبوعات در ایران قابل تفکیک هستند، مطبوعات مدافع سیاست خاتمی و مطبوعات منتقد سیاست خاتمی. انجمن سردبیران و مدیران مسئول که ۳ سال از تأسیس آن می‌گذرد، تلاش کرده است که از نظرات هر دو مجموعه بهره بگیرد و حاصل این تلاش آن است که اکنون اندکی از نزاع‌های مطبوعاتی کاسته شده است.

وی با بیان این که انتقاد از درون جامعه مطبوعاتی دستورکار این انجمن است، افزود: انجمن در حال تبادل نظر با بخش

تصمیم‌گیر در قوه قضاییه است و در صدد طراحی نظامنامه‌ای جهت پایبندی مطبوعات و سایر قوانین است.

عباس عبدی عضو شورای سردبیری روزنامه نوری طی سخنانی به بحث درباره نسبت آزادی و روزنامه‌نگاری پرداخت و گفت: وظیفه روزنامه‌نگار است که به خود هم با دید انتقادی نگاه کند.

وی با تأکید بر این که وظیفه روزنامه‌نگار مبارزه با استبداد و ایجاد آزادی است نه انتقاد از فقدان آزادی و استبداد، افزود: من معتقدم که آزادی در ایران از اکثر کشورهای منطقه بیشتر است اما مشکل ایران عدم نهادینگی آزادی است به این معنا که امکان دارد ۵۰-۶۰ روزنامه توقیف شود. روزنامه‌نگار باید کوشش کند که آزادی نهادینه شود.

وی اضافه کرد: مشکل دیگر تعارض میان عمق و گستره آزادی است. ما باید ببینیم که از چه میزان از ۶۰ میلیون ایرانی از آزادی محروم هستند. هر چه عمق آزادی زیاد باشد اما فقط مخصوص یک دایره محدود از افراد باشد به ارزش گسترده بودن گستره آزادی نیست. روزنامه‌نگار باید آزادی را به نحوی گسترش دهد که تعداد بسیار زیادی از مردم هرچند به میزان اندک از آزادی بهره‌مند باشند.

عبدی به استفاده از زبان و ادبیات خاص روزنامه‌نگاری برای آزادی اشاره کرد و گفت: اگر حاکمیت و قدرت مانع برخی سمبل‌های مورد استفاده روزنامه‌نگاران می‌شود، روزنامه‌نگار باید به جای استفاده از زبان سخت در انتقاد، ادبیاتی را مورد استفاده قرار دهد که بار حقوقی به نشریه تحمیل نکند.

وی تأکید کرد: نیاز امروز جامعه ایران وجود نشریاتی که سریع توقیف و روزنامه‌نگارانش به زندان می‌رود، نیست. باید به نحوی رفتار کنیم که هم حرفمان را بزنیم و هم زندان نرویم.

عضو شورای سردبیری نوری گفت:

روزنامه‌نگاران و حتی کسانی که روزنامه‌نگاران را به زندان می‌اندازند، همه قربانی وضعیتی هستیم که در آن قرار داریم. ما نباید طلبکارانه از جامعه بخواهیم که به روزنامه‌نگاران آزادی بدهد.

نشست دوم - نقش رسانه‌های مستقل در توانمندشدن دیگر نهادهای مدنی (زنان، جوانان، محیط زیست و...)

دومین نشست به بررسی نقش رسانه‌های مستقل در معطوف کردن نگاه جامعه به دیگر نهادهای مدنی و جلب مشارکت مردم در چنین نهادهای

■ **کریم ارغنده‌پور نایب‌رئیس انجمن صنفی روزنامه‌نگاران:**
انجمن صنفی روزنامه‌نگاران، در تلاش است که به عنوان مدافع حقوق روزنامه‌نگاران، کارفرمایان مطبوعاتی را ملزم به رعایت قوانین کار و بیمه و رعایت استقلال حرفه‌ای نماید.

غیردولتی پرداخته شد.

کارلوس لوارسو نایب‌رئیس اتحادیه مطبوعات آسیای جنوب‌شرقی به بیان تجربه کشورش اندونزی درباره توانمندسازی نشریات پرداخت.

وی با اشاره به محرومیت ۳۰ ساله مطبوعات تحت حکومت سوهارتو و رشد چشمگیر مطبوعات در ۳ سال اخیر پس از سقوط حکومت سوهارتو گفت: رویای آزادی مطبوعات آنگونه که می‌باید تحقق نیافت، مشکلات زیادی برای نشریات فراهم شد، جامعه اندونزی نشریات را عامل اختلافات در جامعه

می‌دانند و حمله به نشریات به صورت یک کار روزانه در آمده است و این شرایط دشوار و پیچیده فراروی نشریات آندونزی وجود دارد و آنان در حال تجربه روزنامه‌نگاری صلح برای پایان دادن به مناقشات داخلی هستند.

وی به تلاش روزنامه‌نگاران آندونزی برای تأسیس شوراهای مستقل مطبوعاتی اشاره کرد و گفت: اخیراً سازمان دیده‌بان رسانه‌ها به عنوان یک تشکل مستقل تأسیس شده است که وظیفه این سازمان نظارت و پایش رسانه‌ها است.

ایدن وایت نیز ضرورت ارتباط مستمر

■ **عابدینی نماینده خبرگزاری جمهوری اسلامی: تقریباً در همه نهادهای رسمی و غیررسمی ژاپن محلی وجود دارد که خبرنگاران در آنجا جمع می‌شوند و اخبار تحت کنترل آن نهادها ارسال می‌شود.**

■ **عباس عبدی: وظیفه روزنامه‌نگار است که به خود هم با دید انتقادی نگاه کند.**

رسانه‌ها با نهادهای مدنی را مورد تأکید قرار داد و گفت: نهادهای مدنی معترض هستند که رسانه‌ها به آنها اهمیت نمی‌دهند. این در حالی است که رسانه‌ها و نهادهای مدنی نیاز و ارتباط تنگاتنگ با هم دارند. رسانه‌ها باید اجازه دهند که صدای نهادهای مدنی در زمینه حقوق بشر، حقوق کودک، برابری جنسیتی، اقوام و اقلیت‌ها شنیده شود.

وی به برنامه‌های در دست اجرای فدراسیون بین‌المللی روزنامه‌نگاران با نهادهای مدنی اشاره کرد و گفت: از جمله اقدامات فدراسیون آموزش روزنامه‌نگاران

درباره دیگر نهادهای مدنی است تا کار خود را به طور حرفه‌ای در ارتباط با این نهادهای مردمی انجام دهند.

فریدون عموزاده خلیلی رئیس هیأت مدیره انجمن نویسندگان کودک و نوجوان سخنران دیگر این نشست بود که با اشاره به ویژگی‌های مطبوعات کودک و نوجوان از جمله بالا بودن تأثیرگذاری بر مخاطب، گسترده بودن مخاطبان، نقش آموزشی بالا و تأثیر بر حرکت به سوی آینده گفت: اگر نویسندگان و روزنامه‌نگاران این طیف، دور هم جمع شوند و برای دفاع از حقوق کودکان تلاش کنند قطعاً تأثیرگذاری آنها افزایش می‌یابد.

وی مشکلات شدید اقتصادی این گروه از نشریات و رقابت غیرمنصفانه با دیگر نشریات را از مشکلات موجود ذکر کرد و افزود: به لحاظ قانونی در ایران، نویسندگان کودک و نوجوان نمی‌توانند یک تشکل صنفی تشکیل دهند، چون نویسندگی را شغل به حساب نمی‌آورند. این امر عملاً نویسندگان را در دستیابی به اولین حق صنفی‌شان محدود کرده است.

عموزاده خلیلی مطبوعات کودک و نوجوان را از جمله آسیب‌پذیرترین رسانه‌ها دانست و اضافه کرد: این مطبوعات برای آزاد و مستقل عمل کردن باید هزینه بالایی را متحمل شوند که از عهده آنان خارج است به طوری که با وجود ۱۹ مطبوعه در این زمینه، ۱۲ مورد دولتی هستند و تنها دو - سه نشریه آن هم به صورت ضمیمه توسط رسانه‌های مستقل اداره می‌شوند.

تیمورخان دیجدیل بائف روزنامه‌نگار مستقل و مسئول دفتر اطلاعات سازمان ملل در قرقیزستان نیز فیلمی را درباره خشونت‌های اعمال شده بر روی زنان و دختران نمایش داد. وی با نمایش فیلم «سکوت موجب خشونت می‌شود» سعی کرد تا وظیفه رسانه‌ها را در نمایش صحنه‌های زشت تبعیض جنسیتی

و پرهیز دادن جامعه از رفتارهای خشن علیه زنان نمایان سازد.

وی در پایان این فیلم گفت: رسانه‌ها می‌توانند و باید موجب گفت‌وگو درباره مشکلات فراروی شهروندان و پرهیزدادن از اعمال خشن شوند.

نشست سوم - نقش رسانه‌ها در نهادینه‌شدن دموکراسی و گسترش فرهنگ صلح

در نشست سوم نقش اساسی مطبوعات در نهادینگی دموکراسی و ترویج فرهنگ صلح در قالب روزنامه‌نگاری صلح‌گرا مورد بررسی قرار گرفت.

ایدن وایت دبیرکل فدراسیون بین‌المللی روزنامه‌نگاران گفت: همه روزنامه‌نگاران به نهادینه شدن دموکراسی و ترویج فرهنگ صلح اعتقاد دارند اما معمولاً موقع عمل، عقب‌نشینی می‌کنند یا به نفع، مانع یک عده خاص حرکت می‌کنند. این درحالی است که روزنامه‌نگاران وظیفه دارند تا بررسی و موشکافی کنند که مسئولان اجرای دموکراسی و صلح چه کار کرده‌اند.

وی با بیان این که نگهداری صلح صرفاً بهترین گزینه نبوده و باید به فکر گسترش آن بود، افزود: اگر قرار باشد هر کسی چون از رسانه‌ای خوشش نمی‌آید به آن رسانه حمله کند، دیگر هیچ رسانه‌ای در امان نخواهد بود. این تلاشی بود که در حوادث ۱۱ سپتامبر مشاهده شد که بسیاری سعی کردند رسانه‌ها را کنترل و دستکاری کنند.

وی تصریح کرد: طرفداری از یک عده خاص وظیفه خبرنگار خوب نیست. خبرنگار خوب باید وطن‌پرست باشد، حتی می‌تواند گرایش سیاسی داشته باشد اما باید حقوق بشر را رعایت کند، او نباید هیچ‌گاه دعوت به خشونت کند. او در گرایش‌های سیاسی خود نباید به گونه‌ای عمل کند که وظایف حرفه‌ای‌اش

مخدوش شود.

داود کُتاب رئیس مؤسسه رسانه‌های عرب در امان بر ضرورت افزایش سطح حرفه‌ای‌گرایی در رسانه‌ها برای ایفای نقش اساسی خویش در گسترش فرهنگ صلح تأکید کرد.

وی گفت: این که رسانه‌های ما نمی‌توانند وظیفه ترویج صلح را به خوبی انجام دهند ناشی از ضعف‌های حرفه‌ای آنان است. به نظر من هیچ ضرورتی ندارد که یک خبرنگار نقطه نظر خاصی یا گرایش سیاسی نداشته باشد اما او باید حتماً عادل باشد. عدالت هم نیازمند صداقت است. اگر این اصل رعایت شود خبرنگار مراقب خواهد بود که به همه زوایا بپردازد تا حقی ضایع نشود.

کتاب از رویدادگرایی روزنامه‌نگاری انتقاد کرد و با تأکید بر توجه روزنامه‌نگاری به موضوع‌گرایی گفت: باید روش حرفه‌ای برای نهادینه‌شدن فرهنگ صلح توسط رسانه‌ها بیابیم.

کارلسوس لوارسو نیز به بیان تفاوت‌های خبرنگاری صلح و خبرنگاری جنگی پرداخت و گفت: خبرنگاری صلح سعی دارد که جنگ‌ها را پایان دهد و همه چیز را در حیطه دو رنگ سیاه و سفید خلاصه نکند.

اردشیر امیرارجمند رئیس کرسی حقوق بشر، دموکراسی و صلح یونسکو در دانشگاه شهید بهشتی نیز دموکراسی و صلح را حاصل گفت‌وگو دانست و گفت: در بسیاری از جوامع، بسته به دلیل محدودیت آزادی بیان، فرهنگ صلح بسیار ضعیف است و در این جوامع نقش رسانه‌های گروهی مستقل در فرهنگ سازی، نقش محوری است به نحوی که باید به شناسایی و معرفی وجدان جمعی و راهنمایی نهادهای حکومتی برای شکل‌گیری آن اهتمام ورزند.

وی وظیفه مطبوعات را ارائه اطلاعات درباره نهادهای مدنی و

بسترسازی برای طرح اندیشه‌ها و گفت‌وگو جهت ترویج فرهنگ صلح ذکر کرد.

بهرروزگرانیایه رئیس مرکز سنجش افکار عمومی نیز به نقش مهم مطبوعات در فرایند مردم‌سالاری در ایران اشاره کرد و گفت: مطبوعات و روزنامه‌نگاران ایران نشان داده‌اند که برای تحقق مردم‌سالاری و تأمین آزادی بیان که یکی از شروط دموکراسی است، حاضر به پرداخت هزینه هستند.

وی افزود: آزادی بدست آمده برای مطبوعات در ایران، محصول تلاش خود آنها بوده است و حکومت پیوسته برای محدودسازی آزادی مطبوعات گام برداشته است.

سعید رضوی‌فقیه روزنامه‌نگار نیز مطالبی را درباره رسانه، فرهنگ، دموکراسی و صلح بیان کرد و گفت: مادام که رسانه‌ها و به ویژه مطبوعات بر افکار عمومی تأثیر نگذارند و به معرفی صلح و دموکراسی و نتایج مثبت آن در تکرار، تحمل و مدارا نپردازند، نمی‌توان به تحقق نهایی صلح و دموکراسی چشم امید داشت.

وی افزود: دموکراسی و صلح از طریق حقوق بشر به هم پیوند می‌خورند و بدون باور به حقوق فطری و طبیعی انسان، صلح و دموکراسی معنایی نخواهد داشت. **علی حکمت عضو شورای سردبیری روزنامه‌های توقیف شده خرداد و فتح** نیز از ناقص بودن قانون مطبوعات به عنوان مشکل اساسی فراوی روزنامه‌نگاران یاد کرد و گفت: قانونی که در سال ۶۴ و در شرایط جنگ تصویب شد به مراتب بهتر از قانون بعدی بود اما آنچه در پایان مجلس پنجم اتفاق افتاد ایجاد محدودیت بیشتر برای مطبوعات بود.

وی افزود: مشکل فعلی ما خطوط قرمزی است که وجود قانونی ندارد و دامنه این خطوط قرمز آنقدر وسیع است

که هر حوزه‌ای را فرامی‌گیرد.

حکمت بر ضرورت استفاده از ادبیات مناسب برای اصلاح طلبی و ترویج صلح در مطبوعات تأکید کرد و گفت: مشکل مطبوعات در ایران تأثیرگذاری قابل توجه آنان بر جامعه است و اگر روزنامه‌نگاران به زندان افتادند و نشریات توقیف شدند به خاطر این بود که مطبوعات انحصارطلبان را رسوا و اصلاح‌طلبی را نهادینه کرده‌اند.

داود کُتاب در این نشست پیشنهاد کرد که یک سیستم خود نظارتی در درون مطبوعات ایجاد شود تا مانع از بهانه‌جویی قدرت‌های سیاسی برای محدودیت و توقیف مطبوعات شود و گفت: روزنامه‌نگاران باید به طراحی استاندارد اخلاقی بپردازند و این شجاعت را داشته باشند که به انتقاد از خود بپردازند.

فسرانک عطیف آخرین سخنران این نشست نیز گفت: صلح زمانی معنا می‌یابد که رسانه‌ها با استفاده از شیوه‌های گوناگون، سطح آگاهی شهروندان را بالا برند و ضرورت صلح و دموکراسی را بر همگان آشکار سازند.

قطعنامه پایانی

در مراسم اختتامیه این کارگاه قطعنامه‌ای در پنج بند به تصویب شرکت‌کنندگان داخلی و خارجی رسید. در این قطعنامه به یونسکو پیشنهاد شده است که کمک‌های خود را به رسانه‌های مستقل با هدف توسعه بیشتر آزادی بیان ادامه دهد.

تأکید بر حمایت یونسکو از توسعه جامعه مدنی در ایران از طریق رسانه‌ها و فراهم کردن دوره‌های آموزشی در این حوزه، از دیگر مفاد قطعنامه پایانی این کارگاه است. □